

« zurück blättern vor »

DYNGUS subst. m., ab 1420; auch *dyng*, *dyngnus*, *tyngus*. **1)** ‘Brauch am Ostermontag, der verschiedene Formen kennt: Überegießen mit Wasser, Ins-Wasser-Werfen oder Schlagen mit Rute’ – ‘praktykowany w poniedziałek wielkanocny zwyczaj przybierający różne formy: oblewania wodą, wrzucania do wody lub bicia różgami’: Anf. 15. Jh. StPPP V s. XXVI, STP *Dingus prohibetur. Item prohibeatis, ne feria secunda et tertia post festum Paschae masculi foeminas et foeminae masculos praesumant pro ovis et aliis muneribus depactare* vlg. *dyngowacz nec ad aquam trahere, cum tales insolentiae et strangulationes non sunt sine gravi peccato*. o Mitte 15. Jh. R XXIV 341, STP *Tales... debent excommunicari nec in eius cimiterio sepeliri cum illis, qui isto festo sunt dissoluti in ludis exquisitis more paganorum* vlg. *dingusszy*, gl.: *et tamen magister in Racionali permittit, quia non est sine misterio, videlicet dingusszi*. o 1577 CzechNT 4v przedm., SPXVI *w zawięzionym ludzie błędy antichristowemi ná Wielkę noc ich ono nurzanie zoftáto / ktore á tingendo iedni Tingufem / á drudzy iefzcze bárziewy zepfowánym słowem Dingufem / száleyąc / á z prawdziwego ponurzenia / ktore przed tym ták y ná ten čás bywáto názywáią*. o (vor 1792) 1951 Kit.Opis 558, DOR *Stoły, stotki, kanapy, krzesła, łózka, wszystko to było zmoczone, a podłogi – jak stawy – wodą zalane. Dlatego, gdzie taki dyngus, mianowicie u młodego małżeństwa, miał być odprawiany, pouprzątały wszystkie meble kosztowniejsze i sami się poubierali w suknie najpodlejsze*. o (†1849) 1949 Słow.Zawisza 41, DOR *Zniknął jak kamfora i sądzę, że go pokusa wzięła... zajrzeć ci w ślepięta. Jeżeli tak, spraw mu dyngusa*. – (SLA), STP, SPXVI, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘eine Gabe, die die Hausherrin als Auslösung entrichten muß, damit sie am Ostermontag nicht mit Wasser begossen wird’ – ‘dar ofiarowany przez gospodynię jako wykup od polewania wodą w poniedziałek wielkanocny’: [hapax] 1849–1851 Łukasz.Hist. I 331, DOR *Doroślejsza młodzież szkół farskich, odgrywała, tak jak uczniowie jezuitów, w Wielki Piątek mękę Jezusa Chrystusa, chodziła z oracjami nabożnymi na Wielkanoc po znaczniejszych domach miejskich i okolicznych dworach szlacheckich, napierając się dyngusu, to jest mięsiwa i ciasta święconego*. – SW, DOR. **3)** *chodźć po dyngusie* ‘in der Osterzeit: gruppenweise von Haus zu Haus gehen und dabei Osterlieder singen, um von den Bewohnern Bewirtung oder Geschenke zu erhalten’ – ‘w okresie wielkanocnym: chodźć grupą po domach i śpiewać pieśni wielkanocne w celu otrzymania poczęstunku lub podarunku’: 1896 SRG 75, DOR *Chłopczy wiejscy [na Mazowszu] na Boże Narodzenie chodzą “po koledzie”, a na Wielkanoc “po dyngusie”, śpiewaj/ pieśni odpowiednie tym świętom i zbierając do kobiałki, co im dadzą po domach*. o 1934 Hulka Żyraz. 31,

DOR *W czasach dawnych istniał zwyczaj chodzenia po dyngusie.* – Sw,
DOR. 4) ‘Ostermontag’ – ‘poniedziałek wielkanocny’: [hapax] 1951 Witow.
Ludzie 23, DOR *W dyngus rano mama mnie ubrała w czystą, różową
sukienkę, w biały batystowy fartuszek z białą fryzką, i poszłam sobie na
podwórko.* – nur DOR. ◇ **Var:** *dyng* subst. m. – Sw (gw.); *dyngnus* subst. m.
– Sw (stp.); *dyngus* subst. m., Anf. 15. Jh. StPPP V s. XXVI, STP – (SŁA),
STP, SPXVI, SWIL, SW, LSP, DOR; *tyngus* subst. m., [hapax] 1577
CzechNT 4v przedm., SPXVI – nur SPXVI. ◇ **Etym: 1)** mhd. *dincnus* subst.
f., ‘Bedingung; Zahlung einer Brandschatzung im Krieg’, LEX. 2) frühhd.
dingnus subst. m., ‘festgesetzte Zahlung, Vereinbarung (über eine
Zahlung)’, GRI. ◇ **Konk:** ↑*śmigus*. ◇ **Hom:** *dyngus* subst. m., ‘Bezeichnung
für den Teufel’, bel. seit 1570, SPXVI, zuerst geb. SWIL; *dyngus* subst. m.,
‘eine Art Hafersuppe’, zuerst geb. Sw. ◇ **Der:** *dyngusowy* adj., [hapax]
(1902) 1950–1953 Dygas. Gody 52, DOR, zuerst geb. Sw; *dyngusować* v.
imp., [hapax] (1930–1931) 1939 Brück.Kult.I 484, DOR, zuerst geb. Sw. ❖
Da eine Verbindung zum Osterbrauch im Deutschen fehlt, ist an eine
Entlehnung in der nicht belegten Bedeutung ‘Zahlung von Lösegeld’ u. dgl.
(↑*dyngować*) und an die Übertragung (vor 1400) auf einen älteren
Volksbrauch zu denken, der in einer Art Freikauf bestand. So kann auch der
Text des Erstbeleges verstanden werden. Die Form *dyng* ist wohl eine späte
Rückbildung von *dyngus*, das als eine latinisierte Form verstanden wurde;
vgl. *facet* – *facetus*, *szpieg* – *szpiegus* u. dgl. mehr. Vgl. ↑*śmigus*. Lit.:
GLOGER II, 88ff.

« zurück blättern vor »